

Такім чынам, палітыка беларусізацыі, разлічаная на доўгі перыяд і меўшая сваёю мэтаю развіццё беларускай культуры, адраджэнне нацыянальнай мовы, стала вызначальнай рысай усяго грамадскага развіцця БССР 1920-х гг. яна была добра распрацавана, і ў яе ажыццяўленні ўдзельнічалі тысячы людзей: партыйных, камсамольскіх, прафсаюзных дзеячаў, настаўнікаў, прадстаўнікоў інтэлігенцыі. Беларусізацыя дала вялікую надзею на рэалізацыю ідэй нацыянальна-культурнага будаўніцтва, якія ў другой палове 1920-х гг. знайшлі сваё ўвасабленне на практыцы.

Літаратура

1. КПБ в резолюциях и решениях съездов и пленумов ЦК. – Минск: Беларусь, 1983. – Т. 1.
2. Практычнае вырашэнне нацыянальнага пытання ў БССР. – Мінск: Выд-ва Нацкамісіі ЦВК БССР. – ч. 1. Беларусізацыя. – 1928.

УДК 947.2:323.311

А. А. Дамарад, дац., канд. гіст. навук (БДГУ, г. Мінск)

АБВАСТРЭННЕ ШЛЯХЕЦКАГА ПЫТАННЯ Ў БЕЛАРУСІ ПАСЛЯ ПАЎСТАННЯ 1830-31 гг.

Прыход да ўлады імператара Мікалая I у 1825 г. стаў пачаткам новага этапа ў грамадскім і дзяржаўным жыцці Расійскай імперыі. Для праблемы інтэграцыі шляхты беларускіх зямель важнае значэнне мелі падзеі паўстання 1830–1831 гг. і мерапрыемствы ўрада па прадухіленню падобных антыўрадавых выступленняў у далейшым. Само паўстанне 29 лістапада 1830 г. у Варшаве стала поўнай нечаканасцю для ўрада. Аб тым, што паўстанне ўспыхнула без папярэдняга плана, сведчылі міністр фінансаў князь Друцкі-Любецкі і дэпутат сойма Царства Польскага граф Язерскі. Па выніках паўстання да следства ў беларуска-літоўскіх губернях было прыцягнута 2878 чалавек. Наступныя мерапрыемствы ўладаў паказалі, што быў ўзяты курс на поўную ўніфікацыю Беларусі, Літвы і Правабярэжнай Украіны з цэнтральнымі губернямі Расійскай імперыі.

Першая палова 1830-х гг. стала, на думку С. Л. Лугаўцовай, пачаткам выпявання недаверу і нават нянавісці да палітыкі цэнтральных уладаў з боку шляхты: «Чрезмерное усердие правительственных чиновников, необоснованные обыски и аресты, секретный надзор полиции только усиливали взаимное недоверие представителей власти и местного дворянства» [1, с. 15].

Галоўнымі захадамі самадзяржаўя, якія паўплывалі на працэс інтэграцыі шляхты ў склад дваранства Расійскай імперыі, стаў указ ад 19 кастрычніка 1831 г. «О разборе шляхты в западных губерниях и об устройстве сего рода людей» і спецыяльнае распараджэнне аб выбарах у заходніх губернях 1835 г., які замацоўваў ускладнены двухступенны парадак пацверджання дваранскіх правоў шляхтаю спачатку ў Дваранскіх дэпутацкіх сходах, а затым у Герольдыі Сената. Тым, хто здолеў пацвердзіць сваё дваранства, гарантаваліся ўсе правы і перавагі дваранства Расійскай імперыі. Для тых прадстаўнікоў шляхты заходніх губерняў, якія не даказалі дваранства, спецыяльна быў створаны новы грамадскі стан аднадворцаў заходніх губерняў. Аднак ініцыяваны ўрадам «разбор» шляхты прывёў да дыяметральна супрацьлеглага выніку – павелічэння колькасці дваранства ў заходніх губернях у параўнанні з рэвізіяй 1795 г. Намі падлічана, што па Мінскай губерні да 1830 г. у дваранстве Герольдыяй канчаткова зацверджаны былі 50 родаў. За першае дзесяцігоддзе пасля паўстання 1830 – 1831 гг. колькасць прызнаных у дваранскай годнасці шляхецкіх родаў Мінскай губерні дасягае 556. Атрымліваецца, што ўказ 1831 г. толькі інтэнсіфікаваў вельмі марудную працу па пацверджанні дваранскіх правоў шляхтай заходніх губерняў.

Пасля 1831 г. можна заўважыць таксама і праявы пэўных перагібаў у адносінах да часткі шляхты. Любому чыноўніку патрабаваўся асобы дазвол уладаў на права пражывання ў сваім маёнтку на пенсіі. Ілюстрацыяй непаслядоўнасці палітыкі ў адносінах да небагай шляхты беларускіх зямель можа служыць імкненне прыцягнуць яе на ваенную службу. Стварэнне Медыка-хірургічнай акадэміі павінна было вырашыць праблему недахопу ваенных урачоў. Яшчэ раней мясцовая шляхта падтрымала ініцыятыву ўрада па стварэнні вайсковых школ. Землеўладальнікі Мінскай губерні вызначыліся тым, што ўвайшлі ў лік дваранства, якое найбольш ахвяравала на гэтыя мэты. Так, на пачатак 1812 г. агульная сума грошай, сабраных на фінансаванне ваенных школ дваранствам сямі паветаў Мінскай губерні склалі 23243 рублёў 80 капеек асігнацыямі і 4751 рублёў 40 капеек срэбрам [2, с. 46].

Змены, якія прынесла мікалаеўская палітыка ў адносінах да шляхты, таксама нельга разглядаць як праяву нацыянальнай дыскрымінацыі. Манарх сваімі дзеяннямі толькі пачаў абмяжоўваць сепаратысцкія ўплывы ў дзяржаве. Значна больш жорстка дзейнічалі ў гэтым плане ўлады Прусіі і Аўстрыі. Так, у Прусіі з пасады намесніка Вялікага княства Пазнанскага быў зняты Антоній Радзівіл, а замест яго на пост обер-прэзідэнта правінцыі прызначаны этнічны немец Эдуард Флотвель. У Аўстрыі частка шляхты на чале з намеснікам

Галіцыі графам Агенорам Галухоўскім-старэйшым безвынікова шукала шляхоў кампрамісу з Венай у нацыянальным пытанні .

ЛІТАРАТУРА

1. Луговцова, С. Л. Власть и общество: противостояние правительственных чиновников и местного дворянского общества белорусских губерний (30–40-е годы XIX в.) / С. Л. Луговцова // Актуальныя праблемы сацыяльнай гісторыі Беларусі (канец XVIII – пачатак XX ст.): да 90-годдзя Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г.: матэрыялы Рэсп. навукова-тэарэт. канф., г. Мінск, 23 лют. 2007 г. / БДПУ; рэдкал.: А. І. Андрала [і інш.]; навук. рэд. А. П. Жытко. – Мінск: БДПУ, 2007. – С. 12–16.

2. Бригадин, П. И. Военная школа в Беларуси, XVIII—первая четверть XIX в. / П. И. Бригадин, А. М. Лукашевич. – Минск: Изд. центр БГУ, 2004. – 120 с.

УДК 947.6. «1917»

І. М. Рыжанкоў, дац., канд. гіст. навук (БДТУ, г. Мінск)

НАСТРОІ І ПАВОДЗІНЫ СЯЛЯНСТВА БЕЛАРУСКІХ ГУБЕРНЯЎ У МІЖРЭВАЛЮЦЫЙНЫ ПЕРЫЯД

Дэмакратычны характар Лютаўскай рэвалюцыі абумовіў неабходнасць і магчымасць прыцягнення сялянства Расійскай дзяржавы, у тым ліку Беларусі, да вырашэння грамадска-палітычных і эканамічных праблем. Адносна хуткаму і бесканфліктнаму ўсталяванню новага ладу ў беларускай вёсцы вясной 1917 г. паспрыяла: па-першае, своечасовая і дзейная мабілізацыя агітацыйна-прапагандысцкіх сіл і сродкаў; па-другое, выкарыстанне вопыту папярэдняй ідэйна-прапагандысцкай працы, скіраванай на абарону краіны; па-трэцяе, арыентацыя сялянства на вырашэнне яго праблем законным шляхам, праз скліканне Устаноўчага сходу; па-чацвертае, апора на станоўчыя чалавечыя вартасці селяніна – законапаслухмянасць, патрыятызм, талерантнасць, міласэрнасць і інш. Сялянства Беларусі вясной 1917 г. заявіла сябе прыхільнікам новага ладу ў асобе Часовага ўрада і яго мясцовых органаў, выказала гатоўнасць захоўваць парадак і забяспечваць харчовыя пастаўкі на фронт і ў горад.

Намаганні Часовага ўрада па збору ахвяраванняў на Беларусі на карысць фронта знайшлі значную падтрымку сярод насельніцтва, асабліва сялянства. Пасля рэвалюцыі па меры дэмакратызацыі грамадства такая работа набывала палітызаваную афарбоўку, але гэтая акалічнасць у цэлым амаль не адбілася на настроях сялянства, якое яшчэ з пачатку вайны ўсвядоміла неабходнасць дапамогі сваёй арміі.